

Kirjallisuutta

Aleksis Kiven runomaailma

LAURI VILJANEN *Aleksis Kiven runomaailma*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo 1953. 188 sivua.

Kiven runot ovat varsin hitaasti saaneet sitä ihailua ja tunnustusta, joka on tullut hänen muun tuotantonsa osaksi. Sellaisetkin hänen ymmärtäjänsä kuin Kaarlo Bergbom ja Julius Krohn tekivät aikoinaan kuuluisat varauksensa: toinen puhui rahaksi mynttäämättömästä kullasta, toinen vertasi Kiven parhaitakin runoja ryysypukuiseen kuningattareen. Kolmas Kiven puoltaja Eliel Aspelin viittasi v. 1872 Bergbomin lausuntoon siihen yhtyen ja sanoi Kanervalasta: »Yleisö ei ole ollenkaan hyväksynyt näitä runoelmia.» Sitä ei tarvitse ihmetellä, että August Ahlqvist, joka oli jo v. 1861 antanut Kiven kahdesta varhaisrunosta hylkäystuomion, 1874 Kielettäressä Seitsemän veljeksien teiltatessaan sanoi Kiven Kirjallisessa Kuukauslehdessä julkaisemista runoista (omituista kyllä hän ei puhu mitään Kanervalasta): »Niitä ei näytä kukaan korjailleen; ja ne ovatkin kaikki ihan kelvottomia.» Kun B. F. Godenhjelm 1877 julkaisi Kiven valituissa teoksissa eräitä runoja, hän katsoi välttämättömäksi korjata niiden kieliasua. Toisenlainen suhtautuminen Kiven runoihin tulee esille vasta 1912 J. Hollon tutkielmassa, jossa pidetään luonnollisena, että Kiven kielen erikoisuudet sellaisinaan hyväksytään, joskin hänkin vielä huomauttaa niiden häiritsevän». Professori Lauri Viljanen pitää uudessa teoksessaan hyväksyvää suhtautumista ainoana mahdollisena, koska »tunneilmaisun rikas

alkuperäisyys sanataiteessa on erottamattomasti vyyhteytynyt kiinni kielen, vieläpä sen 'puutteisiin', avutomiin poikkeuksiin säännönmukaisesta». Varaukseton tunnustus, jonka hän antaa Kiven lyriikalle, johtaa mieleen, mitä kuulin Juhani Ahon sanovan puheen ollessa Kiven kielen mahdollisesta korjaamisesta hänen koottuja teoksiaan julkaistaessa: »Mitä rammempi, sitä rakkaampi.»

Kiven lyriikkaa ovat jo aikaisemmin erittäin ymmärtävästi ja tunnustavasti tulkinneet varsinkin J. V. Lehtonen ja V. A. Koskenniemi, mutta vasta Lauri Viljanen kohdistaa perusteellisesti huomionsa Kiven kaikkiin runoihin valaisten hänen lyriikonolemuksensa koko rikkauden ja osoittaen hänen asemansa Suomen runoudessa. Vakuuttavasti hän todistaa, että Kiven runot eivät ole mitään »suuren eepikon ja draamatikon työpajasta singahtaneita lastuja», vaan erottamaton ja orgaaninen osa hänen persoonallisuuttaan ja yhtä välttämättömästi sisäisen luomispaineen synnyttämiä kuin runoilijan muu tuotanto. Tekijä noudattaa tulkinnassaan kahta päälinjaa. Toisaalta hän elävästi havainnollistaa, mitä löytöjä ja arvoja Kiven runot lyyrillisenä sanataiteena edustavat. Toisaalta hän Kiven lyriikan keskeisten teemojen valossa tulkitsee sen nerokasta omalaatuisuutta. Hänen on mm. onnistunut huomattavasti valaista runoilijan lyyrikonkehitystä ja uskottavasti ajoittaa eräitä

runoja ja kirjallisia herätteitä. Muutamamat lainaukset osoittakoot, mitä puolia tekijä pitää olennaisimpina ja miten ehdotonta hänen hyvin perusteltu arvostuksensa on: »— — hänestä tuli lyyrillisen 'kotiseututaiteen' nerokas luoja.» — »Lapsuuden olemuksen tulkkinä hänellä ei ole vertaistaan suomalaisessa runoudessa.» — »Sanataiteen ihmeenä 'Oravan laulu' liikkuu puolittain luonnonvaraisessa, puolittain mielikuvituksellisessa piirissä, ja sellaisena se on omaperäisimpiä kaikista runoista, joiden sävelenä on yleisinhimillinen toive: 'Mikä elo onnellinen!« — »'Kesä-yö' runon rytmi on loistavan ilmeikäs.»

Lauri Viljanen on korjannut senkin käsittämättömän laiminlyönnin, että Kiven runojen muodonanto on jätetty tutkimatta. Hän on kohdistanut siihen runsaasti erittelevää huomiota ja päässyt huomattaviin oivalluksiin. Niinpä hän runojen muodon tarkastelun avulla osoittaa, milloin Kiven ratkaiseva lyyrillinen herääminen tapahtuu. Muodonanalyysi johtaa myös siihen merkittävään tulokseen, että Kivi antaessaan runoilleen muotoa oli mitä harkitsevin taiteilija. Pitkin matkaa lukijassakin vahvistuu se usko ja vakaumus, että »Kiven jalometalli on kauttaaltaan myntätyä».

En uskoisi kenenkään mielivän merkitä Viljasen teoksen reunoihin

kuin joitakin pikku oikaisuja tai vähäpätöisiä kysymysmerkkejä. Miksi olisi niin, että »Kiven rakastava suhde kotiseutuun ja sen ihmisiin paljastuu hänen lyriikkansa valossa usein romanttiselle idealismille osoitetuksi vastalauseeksi» (s. 174)? — Tokko Kivi tarkoitti, että Härkä-Tuomo on »tietoinen itsenäisyyden julistus Runebergiä vastaan» (s. 95)? — Tuskin myöskään Kiven pieneen paperilappuun ruotsiksi sepittämässä maalaisessa ruokalistassa voidaan nähdä Hirvenhiihtäjien alkusäkeiden tahallista parafrasaa ja »aistivan tuntijan vastalauseetta runebergiläiselle köyhyydelle» (s. 40). — Eräitä sitaatteja on hiukan epätarkasti jäljennetty (esim. s. 40). — Tekijä sanoo, että Katri-paimentytön »kaupunkilaiseksi tekeytyminen oli runoilijan katsomuksen mukaan synti» (s. 59). Kivi ei ollut ahdasmielinen niin kuin Pihkamuori! — Ahlqvistin surullisen kuuluisa Seitsemän veljeksen teilaus ilmestyi Kielettäressä v. 1874 eikä 1870.

Teoksen kieli on hyvää ja ilmeikästä suomea. Toistuva virhe: *muistettakoot* (s. 11), *lainattakoot* (s. 17), *huomattakoot* (s. 27) jne. Passiivissa ei ole monikollisia muotoja.

Ne näköalat, joita Lauri Viljanen on luonut Kiven lyriikkaan, ovat rikkaita, ihailtavia ja syvällisimpiä, mitä meille on tähän asti avattu.

E. A. SAARIMAA.